

Ірина Спільник

к.е.н., доцент,

Тернопільський національний економічний університет,

Микола Палюх

к.е.н., доцент,

Тернопільський національний економічний університет

СИСТЕМА ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Визначальним трендом глобального соціально-економічного розвитку стало зростання ролі інформації та інформаційних технологій як факторів суспільного життя, що зумовило перехід до інформаційного суспільства і формування цифрової економіки, основну концепцію якої стисло виражено у метафорі Н. Д. Негропonte, як «перехід від обробки атомів до обробки бітів».

Його новітньому постіндустріальному етапу притаманні постійні технологічні інновації, посилення інформатизації суспільних та господарських відносин, збільшення зайнятості у ІТ-сфері, виробництво інформаційних продуктів і послуг та зростання їх частки у валовому продукті, використання комп'ютерних мереж і всесвітнього інформаційного простору задля ефективної комунікації, доступу до світових інформаційних ресурсів та задоволення потреб у інформаційних продуктах і послугах тощо. Цифровізація економіки є результатом трансформаційних ефектів новітніх технологій загального призначення в галузі інформації та комунікації. Таке перетворення пришвидшує економічні та соціальні процеси, робить їх більш якісними.

Інновації, безумовно, зачіпають всю систему інформаційного забезпечення процесу управління, а відтак, і її центральну ланку – бухгалтерську інформаційну систему, де у хронологічному і систематичному порядку формується, обробляється, зберігається, накопичується і узагальнюється інформація про діяльність господарюючого суб'єкта.

Нові технічні та технологічні можливості, віртуалізація чинників генерування вартості, трансформація інформаційного середовища інтелектуальної підтримки бізнес-процесів і екосистем, а також соціально відповідальна першорядність бізнесу зачіпають систему бухгалтерського обліку і фінансової звітності як засобу збору, обробки і надання економічної інформації про діяльність господарюючих суб'єктів.

Відповідно набувають актуальності питання усвідомлення ризиків, переосмислення ролі та місця обліку в цифровій економіці, дослідження зміни його змістових, методологічних і концептуальних засад під впливом цифровізації і нових вимог стейкхолдерів до релевантності інформаційного контенту.

При цьому, під впливом сучасних інформаційних систем та інформаційних технологій відбуваються значні зміни в обліковій методології та практиці, що актуалізують доцільність вироблення адекватної до нових умов облікової парадигми, розвитку теоретичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо розширення і модернізації змісту бухгалтерської науки, її позиціонування як практичної діяльності, підвищення престижності і затребуваності професії бухгалтера.

Нагальність досліджень в цій сфері зумовлена ще й тим, що в умовах тотальної інформатизації економіки облік ризикує втратою позицій основного постачальника економічної інформації, «розчиненням» у технологічних і багатофункціональних електронних інформаційних середовищах, розмиванням професії бухгалтера.

Водночас протягом останніх десятиліть накопичилися проблеми, пов'язані зі зниженням функціональності обліку, зумовлені його консервативністю та ретроспективною спрямованістю інформації, специфічністю використовуваних методів і формату продукту, значною кількістю обмежень і регламентів, домінуванням процесу над результатом, а також недостатністю інформаційної цінності облікової інформації для зацікавлених осіб, що зумовило ряд досліджень на фундаментальному рівні, спрямованих на перегляд положень його теорії, концепцій та парадигм, переоцінці ролі в формуванні інформаційного середовища управління економічними процесами, а на практичному рівні – пошук шляхів актуалізації обліку та підвищення рівня відповідності його інформації запитам користувачів.

Розширення інформаційного потенціалу об'єктивного економічного простору зумовлює розвиток теорії і вдосконалення практики ведення бухгалтерського обліку. Сукупність тенденцій і факторів розвитку обліку в умовах цифрової економіки (Табл. 1) визначають облікову методологію, принципи, процедури, змістовну спрямованість та характеристики інформаційного продукту, внутрішнє структурування,

виділення видів обліку та їх інтегрування, ідентифікацію й систематизацію облікових об'єктів, встановлення критеріїв їх визнання та таксономії тощо.

Таблиця 1

Фактори розвитку обліку в умовах цифрової економіки

Фактори розвитку обліку	Характеристика факторів
Технічні та технологічні можливості облікового процесу щодо оперативності збору, обсягів та якості опрацювання інформації:	<ul style="list-style-type: none"> • потужна обчислювальна техніка; • сучасні інформаційні системи та інноваційні технології збору та обробки інформації; • широкий спектр програмних продуктів: спеціалізовані облікові програми, програми і сервіси для дистанційного банкінгу, інформаційно-правові системи.
Прискорений розвиток електронного документообігу:	<ul style="list-style-type: none"> • внутрішній, документообіг; • адміністрування податкових платежів; • електронний формат фінансової звітності.
Виокремлення інформації як чинника вартості бізнесу:	<ul style="list-style-type: none"> • інформація займає чільне місце з поміж економічних ресурсів; • інформація та інформаційна послуга стають продуктом діяльності, товаром.
Виникнення нових об'єктів обліку:	<ul style="list-style-type: none"> • віртуалізація одиниць вартості (електронні гроші, криптовалюти); • токенизовані активи, інструменти власного і позикового капіталу, зобов'язання.
Розширення області відображення діяльності, розвиток нематеріальних й інтелектуальних складових капіталу:	<ul style="list-style-type: none"> • людський капітал; • клієнтська база, ділова репутація, товарні знаки, марки, бренди; • інноваційні продукти, результати науково-дослідних і розвідувальних робіт.
Орієнтування на нефінансові цільові пріоритети:	<ul style="list-style-type: none"> • соціальна відповідальність бізнесу; • сталий розвиток; • енергозберігаючі технології.
Залучення до облікової системи нефінансової інформації:	<ul style="list-style-type: none"> • покупці, постачальники, партнери; • стан ринку, конкуренція в галузі; • економічна сталість, екологічна безпека.
Застосування альтернативних облікових методик:	<ul style="list-style-type: none"> • актуарні розрахунки; • види вартості; • методи оцінки; • аналітичний інструментарій тощо.
Формування глобального інформаційного й телекомунікаційного середовища та пов'язаних з ним технологій і вимог інформаційної безпеки:	<ul style="list-style-type: none"> • сервери мережевої присутності для оприлюднення інформації, Інтернет-просування бізнесу, Інтернет-торгівлі, ділового листування; • пошукові системи; • блокчейн-технології; • технологічні та інформаційні платформи, хмарні сховища даних; • технології супутникового, стільникового та радіозв'язку; • антивірусний та контентний захист.

Зазначені обставини створюють передумови для побудови такої системи бухгалтерського обліку, яка б відповідала запитам користувачів, містила інформацію про внутрішні бізнес-процеси і стан зовнішнього середовища, виражені у фінансових і нефінансових показниках, з врахуванням соціо-гуманітарних пріоритетів, передбачала застосування альтернативних облікових методів, нових об'єктів обліку, результати застосування інтегрованих видів обліку у режимі реального часу з використанням новітніх інформаційних технологій. Важливо, щоб теоретичні напрацювання знайшли своє втілення при розробці методичних рекомендацій, практична реалізація яких сприятиме ефективному впровадженню і розвитку системи бухгалтерського обліку.

Таким чином, значні технологічні та інформатизаційні зрушення, спричинені цифровізацією економіки, а також зростання інформаційного потенціалу економічного простору стимулюють модернізацію бухгалтерської науки, сприяють розвитку методології та організації облікового процесу, актуалізують проблему позиціонування облікової системи і підвищення престижу професії бухгалтера.

Навіть більше: в умовах розвитку інформаційного суспільства та цифрової економіки виникає ряд передумов для формування нової парадигми бухгалтерського обліку, обриси якої лише вимальовуються, тому вкрай важливими є подальші наукові здобутки у цій царині – нові концепції, дослідницькі підходи, розробки окремих напрямків і видів обліку тощо. А самі цифрові технології є потужним управлінським інструментом – маючи доступ до обробленими даними в реальному часі, керівники можуть приймати зважені рішення і планувати роботу підприємств набагато точніше і оперативно.

Список використаних джерел

1. Бруханський Р. Ф., Спільник І. В. Криптоактиви у системі бухгалтерського обліку та звітності. Проблеми економіки. Економічна статистика. Бухгалтерський облік та аудит. № 2 (40), 2019. С.145-156. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-145-156>
2. Економічна стратегія України 2030. Український інститут майбутнього. URL : <https://strategy.uifuture.org/>
3. Карпенко О.В., Плікус І.Й., Головіна Д.В. Вплив цифровізації на розвиток бухгалтерського обліку. Соціально-економічні та правові чинники розвитку національної економіки України: облікові, аналітичні та контрольні аспекти сучасних умовах інтеграційних процесів: матеріали міжн. наук.-практ. інтернет-конф., м. Полтава – ПУЕТ, 2018. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/70891/1/Plikus_Tsifrovoy_uchet.PDF
4. Облік, аналіз, аудит, звітність та оподаткування в умовах глобалізації економіки: монографія / за ред. Й.Я. Даньківа. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 300 с.
5. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності підприємств в умовах інституційних трансформацій : монографія / Р.Ф. Бруханський, П.Р. Пуцентейло [та ін.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2017. 388 с.
6. Палюх М., Спільник І. Криптовалюта як потенційний об'єкт обліку: сутність, властивості, перспективи Цифрова економіка: тренди та перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 25 жовтня 2018 р. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2018. С. 99-102. URL : <http://dSPACE.tneu.edu.ua/handle/316497/32757>
7. Радівілова Г., Спільник І. QR-кодування в обліку та управлінні активами підприємства: переваги та перспективи використання. Цифрова економіка: тренди та перспективи : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [Тернопіль, 25 жовтня 2018 р.]. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. С. 319-320. URL : <http://dSPACE.tneu.edu.ua/handle/316497/32851>
8. Спільник І., Палюх М. Цифровий формат фінансової звітності: сутність, переваги, перспективи. Цифрова економіка: тренди та перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 25 жовтня 2018 р. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. С. 115-117. URL : <http://dSPACE.tneu.edu.ua/handle/316497/32763>
9. Спільник І.В., Палюх М.С. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 1-2. С. 83-96. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2019.01.083>
10. Brukhanskyi, R., Spilnyk I. (2019) "Cryptographic Objects in the Accounting System", *Proceedings of 9th International Conference IEEE Advanced Computer Information Technologies, ACIT'2019*, pp. 384-387.) DOI: <https://doi.org/10.1109/ACITT.2019.8780073>
11. Negroponte, N. (1995). *Being Digital*. Knopf. (Paperback edition, 1996, Vintage Books, ISBN 0-679-76290-6).
12. Spilnyk I.V., Paluh M.S. Developing accounting system: the challenges of digitalization. Цифрова економіка: матеріали II Національної науково-методичної конференції. (м. Київ, 17-18 жовтня 2019 р.). Київ, КНЕУ, 2019.